

RODIČOVSKÝ KONFLIKT V KONTEXTE SOCIÁLNO PRÁVNEJ OCHRANY DETÍ

PARENTAL CONFLICT IN THE CONTEXT OF SOCIAL PROTECTION OF CHILDREN

Martin GÁL

Abstrakt

Cieľom tohto príspevku je na základe analýzy teoretických poznatkov, empirických zistení a tiež autorových znalostí a skúseností z výkonu praxe v danej oblasti, objasniť rodičovský konflikt v kontexte sociálnoprávnej ochrany detí. Pre lepšie uchopenie témy príspevok opisuje aj legislatívne rámce sociálnoprávnej ochrany detí, a s tým súvisiace terminologické pojmy. V diskusii a závere príspevku autor porovnáva jeho vlastné postrehy a vedomosti z praxe vo vzťahu k zisteniam už realizovaných výskumov iných autorov. V tejto časti príspevku ďalej v krátkosti opisuje aj niekoľko odporúčaní pre výkon praxe v rámci SR v predmetnej oblasti.

KLúčové slová: SOCIÁLNOPRÁVNA OCHRANA DETÍ. RODIČOVSKÝ KONFLIKT. EMPIRICKÉ ZISTENIA. ODPORÚČANIA PRE PRAX.

Abstract

The goal of this article is to clarify parental conflict in the context of social protection of children based on the analysis of theoretical knowledge, empirical findings and also the author's knowledge and experience from the performance of practice in this field. To better grasp of this topic, the article also describes the legislative framework of social protection of children, and related terminological concepts. In the discussion and conclusion of this article, the author compares his own observations and knowledge from practice in relation to the findings of already conducted research by other authors. In this part of the article, it also briefly describes several recommendations for the performance of practice in the Slovak Republic in this area.

Key words: SOCIAL AND LEGAL PROTECTION OF CHILDREN. PARENTAL CONFLICT. EMPIRICAL FINDINGS. RECOMMENDATION FOR THE PRACTICE.

ÚVOD

Problematika rodičovských konfliktov, rozvodu či súdom (ne)určenej úpravy výkonu rodičovských práv a povinností vo vzťahu k maloletému dieťaťu je téma, ktorej sa venujú odborníci naprieč širokého spektra rôznych profesijných oblastí ako sú psychológovia, sociálni pracovníci, právnici, akademická obec i široká verejnosť.

Napriek mierne klesajúcemu trendu návrhov na rozvod, ktorý je podľa ŠÚ v Slovenskej republike zaznamenaný pravidelne od roku 2010, táto skutočnosť nemusí nevyhnutne znamenať stabilizáciu inštitúcie manželstva. Podľa zistení Analytického centra MS SR môže byť tento efekt spôsobený aj zmenou spoločenských vzťahov a rodinných stereotypov, resp. rôznymi spôsobmi spolužitia partnerov. Ďalej tiež skúmalo aj vybavenosť rozvodovej agendy v roku 2020, teda od začiatku vypuknutia pandémie COVID-19. Z krátkej publikácie s názvom „*Ovplyvnil COVID-19 rozvodovosť*“? vyplýva, že slovenský súdny systém sa od februára 2020 v dôsledku pandémie musel vyrovnáť s častým rušením

pojednávaniu, a tiež s personálnymi výpadkami. Podľa tejto analýzy sa vybavenosť rozvodovej agendy výrazne znížila v období mesiacov február až máj 2020, kedy sa súde museli adaptovať na novú situáciu. Po ústupe prvej vlny pandémie COVID-19 sa však podľa tejto publikácie úroveň vybavenosti súdnych pojednávaní zvýšila, dokonca prekonal rok 2019. V júli 2020 bolo v rámci rozvodovej agendy vybavených 1 240 vecí, čo bolo takmer o 16 percent viac ako rok predtým, a dokonca až o 20 percent viac ako v roku 2018.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti môžeme predpokladať, že podobný trend ako v roku 2020 bol aj v roku 2021, avšak tieto štatistiky zatiaľ zverejnené neboli. Ďalej sa môžeme domnievať, že nielen miera rozvodovosti, ale aj počet konfliktov v rodine a samotných rodičovských konfliktov bol negatívne ovplyvnený dopadmi pandémie COVID-19, ktorá zvýrazňuje aktuálnosť tohto fenoménu.

Aktuálne informácie k štatistickým údajom o rodičovských konfliktoch, ktoré sa týkali aj maloletých detí týchto rodičov nie sú dostupné, avšak z praktických skúseností autora sa môžeme domnievať, že počet, ale aj závažnosť takýchto konfliktov v roku 2021 výrazne eskalovala oproti roku 2020. Podľa autora začali výrazne častejšie vznikať situácie, kedy rodičia kládli do popredia svoj vlastný konflikt, rozdeľovanie majetku a pod., bez toho aby prihliadali na záujmy a potreby vlastného dieťaťa.

OBJASNENIE TERMINOLOGICKÝCH POJMOV

V domácej i zahraničnej literatúre sa stretávame s rôznymi pojmami ktoré charakterizujú sociálnu ochranu. V anglicky písanej literatúre sa vyskytuje termín „social support“, ktorý v slovenskom jazyku zodpovedá terminologickému spojeniu sociálna ochrana. Ide teda o akýsi filozoficko-politický konsenzus o tom, čo si v spoločnosti zasluhuje byť chránené, podporované.

Podľa Bednárika (2012, 2016) sa systém sociálnej ochrany na Slovensku delí na štyri časti: zdravotná starostlivosť, sociálne poistenie, štátna sociálna podpora a sociálna pomoc. Tomeš (2001, 2010) chápe sociálnu ochranu ako súbor všetkých nástrojov, ktorými sa zabezpečujú zábery sociálnej ochrany. Je to teda systematické úsilie subjektu o riešenie ťažkých životných situácií, ktoré vedú k sociálnej alebo ekonomickej núdzi a ktoré občania nie sú schopní riešiť vlastnými silami alebo silami svojej rodiny či okolia.

Podľa Tomeša (2010) sa systémovo rozlišujú tri druhy sociálnej ochrany človeka:

1. Preventívna sociálna ochrana zahŕňa všetky kontrolné mechanizmy, ktoré zabraňujú alebo spomaľujú procesy vedúce k sociálnemu vylúčeniu alebo narušeniu integrity osobnosti. Medzi takéto mechanizmy sa zaraďujú služby verejného zdravotníctva, poradenstvo, terénna sociálna starostlivosť, všetky formy sociálnej inšpekcie a pod.
2. Terapeutická sociálna ochrana býva spravidla individuálna. Viaz sa na vzniknuté sociálne potreby. Poskytuje sa klientovi povinne alebo dobrovoľne, aby mu pomohla zvládnuť sociálne zmeny, ktoré nie je schopný vyriešiť a prekonať vlastnými silami.
3. Rehabilitačná alebo integračná sociálna ochrana človeka pomáha klientovi zotrvať alebo sa znovu začleniť do prirodzeného sociálneho prostredia.

Na Slovensku rozlišujeme medzi pojmami sociálna ochrana a sociálnoprávna ochrana, pričom v sociálnej práci preferujeme termín sociálno-právna ochrana (Levická, Zeman 1999). Sociálnoprávna ochrana sa v SR spája s ochranou detí. Hovoríme o tzv. systéme sociálnoprávnej ochrany detí, ktorý je zameraný na ochranu práv a právom

chránených záujmov maloletých detí, ktoré si z dôvodu zlyhania prirodzeného rodinného prostredia vyžadujú intervencie s cieľom zachovania ich práv a potrieb.

Koldinská (2002) upozorňuje na vnímanie sociálno-právnej ochrany ako istého druhu sociálnej správy, ktorého úlohou je poskytovať občanom ochranu v mimoriadnych situáciách. Medzi základné formy sociálno-právnej ochrany radí sociálno-právnu ochranu detí, sociálno-právnu ochranu zdravia, a rovnako aj bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci a ochranu pred diskrimináciou v pracovnom práve. Sociálno-právna ochrana na Slovensku je súčasťou štátnej správy, ktorá na celospoločenskej úrovni poskytuje podporu občanom, ktorí ju potrebujú. Termín sociálno-právna ochrana má podľa Kvašňakovej (2011) dve významové roviny:

1. Sociálna ochrana sa týka sociálnych práv ľudí. V zmysle Európskej sociálnej charty hovoríme o oblastiach práv týkajúcich sa práce, pracovných podmienok a odmeňovania, ochrany rodiny, detí, mladistvých, zamestnaných žien, podpory bývania, práv v oblasti sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti a sociálnej pomoci.
2. Právna ochrana sa dotýka ochrany práv a záujmov každého človeka, musí byť záujmom celej spoločnosti a jej právneho systému. Základnou kompetenciou štátu je „*vytvárať svojim občanom prostredie právnej istoty, ktoré je základom verejného poriadku a priestorom pre aktivitu a uplatnenie vlastnej zodpovednosti občanov*“ (Lenczová 1998, s. 49). Podstatnou sa javí právna ochrana osôb, ktoré nemajú plnú alebo čiastočnú spôsobilosť účinne presadzovať a ochraňovať svoje potreby a záujmy, napr. deti, ľudia vo vyššom veku alebo ľudia ohrození duševnými chorobami.

Z uvedeného možno konštatovať, že systém sociálnej ochrany a sociálno-právnej ochrany je primárne zameraný na zabezpečenie jedincov v konkrétnych životných situáciách alebo sociálnych udalostiach. Tieto ustanovizne vychádzajú z predpokladu, že u časti obyvateľstva by mohlo prísť bez tohto inštitútu k nedostatočnému uspokojovaniu potrieb a následne aj k poruchám v oblasti sociálneho fungovania jednotlivcov alebo sociálnych skupín. Sociálnoprávna ochrana tak plní aj špecifickú preventívnu funkciu.

Sociálno-právna ochrana detí je významnou rovinou záujmu sociálnej práce. Zámerom praktickej realizácie jej opatrení je ochraňovať ľudské práva s prihliadnutím na najlepší záujem maloletého dieťaťa tak, aby neprišlo k narušeniu jeho zdravého psycho-sociálneho a fyzického vývinu. Pri výkone opatrení v rámci sociálno-právnej ochrany však častokrát prichádza k tomu, že sociálni pracovníci v praxi narážajú na rôzne mantinely a problémy, na ktoré musia vedieť rýchlo a pružne reagovať. Výkon práce v tejto oblasti sa radí medzi interdisciplinárnu profesiu, a z toho dôvodu je na ňu možné nazerať z viacerých rovín a pohľadov. Problematika pri praktickej realizácii jej opatrení je naozaj širokospektrálna a častokrát si vyžaduje intervencie od psychológov, právnikov, lekárov a v neposlednom rade aj od sociálnych pracovníkov.

Podľa Zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov je sociálnoprávna ochrana detí (ďalej len SPOD) súbor opatrení, ktorým sa zabezpečuje ochrana dieťaťa, ktorá je nevyhnutná pre jeho blaho a zároveň rešpektuje jeho najlepší záujem podľa medzinárodného dohovoru. Ďalej tiež pojednáva o výchove a všestrannom vývine dieťaťa v jeho prirodzenom rodinnom prostredí, prípadne náhradnom prostredí dieťaťa, ktoré nemôže byť vychovávané vo vlastnej rodine.

NAJLEPŠÍ ZÁUJEM DIEŤAŤA

Princíp najlepšieho záujmu dieťaťa je významným princípom nielen v slovenskom právnom poriadku, ale aj v medzinárodnom práve.

Dohovor o právach dieťaťa z roku 1989 je hlavným právnym nástrojom na ochranu detí. Je založený na štyroch všeobecných princípoch:

1. *„najlepší záujem dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri všetkých opatreniach zameraných na maloleté deti (čl. 3);*
2. *nesmie dochádzať k diskriminácii na základe rasy, farby pleti, pohlavia, reči, náboženstva, politických alebo iných názorov, národnostnej alebo etnickej príslušnosti, sociálneho pôvodu, majetku, zdravotného postihnutia alebo iného postavenia (čl. 2);*
3. *štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú, že každé dieťa má prirodzené právo na život a v maximálnej možnej miere zabezpečiť prežitie a zdravý rozvoj dieťaťa (čl. 6);*
4. *deťom sa zaručí právo slobodne vyjadrovať svoje názory vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ich týkajú, pričom ich názorom sa prikladá náležitá pozornosť v súlade s vekom a úrovňou vyspelosti dieťaťa (čl. 12)“.*

K princípu najlepšieho záujmu dieťaťa vydal v roku 2013 Výbor OSN pre práva dieťaťa Všeobecný komentár č. 14 o práve dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho najlepšieho záujmu s očakávaním, že tento všeobecný komentár by mal usmerňovať rozhodnutia všetkých osôb, ktoré sa zaoberajú deťmi, a to aj vrátane rodičov a opatrovníkov. Podľa Karkošovej (2019) Výbor považuje tento všeobecný komentár za rámec k posudzovaniu a určovaniu najlepšieho záujmu maloletého dieťaťa. Ďalej poukazuje na to, že jeho snahou nie je predpísať, čo je najlepšie pre každé dieťa v hocijakej situácii a čase. Má tiež za to, že pojem záujem dieťaťa je komplexný, pružný a adaptabilný. Jeho obsah sa má určiť podľa okolností prípadu, t. z. podľa konkrétnej situácie, ktorá sa týka dotknutého dieťaťa. Karkošová (2019) taktiež uvádza, že Výbor vyžaduje, aby štát rešpektoval a vykonával právo dieťaťa na posúdenie a prioritné uplatnenie jeho najlepšieho záujmu. Štát je ďalej povinný prijať všetky potrebné konkrétne a ciele opatrenia na úplné vykonávanie tohto práva. Mal by tiež zabezpečiť, aby bol najlepší záujem dieťaťa riadne integrovaný a konzistentne uplatňovaný v každom kroku verejnej inštitúcie, a to najmä vo všetkých vykonávacích opatreniach a súdnych konaniach, ktoré priamo alebo nepriamo ovplyvňujú deti. Všetky súdne a správne rozhodnutia týkajúce sa detí musia demonštrovať, že najlepší záujem maloletého dieťaťa je ich prvoradým hľadiskom. Podľa Karkošovej (2019) sem patrí aj opis, akým spôsobom sa najlepšie záujmy dieťaťa skúmajú, hodnotia a aká dôležitosť sa im pri rozhodovaní pripisuje.

Pojem záujem dieťaťa sa v slovenskej legislatíve zdôrazňuje v novelizovanom znení zákona o rodine č. 36/2005 Z. z. Neobsahuje síce definíciu najlepšieho záujmu dieťaťa, ale v čl. 5 sa uvádza, že pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje hlavne:

- a) *„úroveň starostlivosti o dieťa;*
- b) *bezpečie dieťaťa, ako aj bezpečie a stabilita prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava;*
- c) *ochrana dôstojnosti, ako aj duševného, telesného a citového vývinu dieťaťa;*
- d) *okolnosti, ktoré súvisia so zdravotným stavom dieťaťa alebo so zdravotným postihnutím dieťaťa;*
- e) *ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do jeho dôstojnosti a ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do duševnej, telesnej a citovej integrity osoby, ktorá je dieťaťu blízkou osobou;*

- f) *podmienky na zachovanie identity dieťaťa a na rozvoj schopností a vlôh dieťaťa;*
- g) *názor dieťaťa a jeho možné vystavenie konfliktu lojality a následnému pocitu viny;*
- h) *podmienky na vytváranie a rozvoj vzťahových väzieb s obidvomi rodičmi, súrodencami a s inými blízkymi osobami;*
- i) *využitie možných prostriedkov na zachovanie rodinného prostredia dieťaťa, ak sa zvažuje zásah do rodičovských práv a povinností“.*

Určenie najlepšieho záujmu dieťaťa opisuje formálny proces s prísnyimi procedurálnymi zárukami vymedzenými na určenie najlepšieho záujmu dieťaťa pri obzvlášť dôležitých rozhodnutiach ovplyvňujúcich maloleté dieťa. Mala by byť pri ňom umožnená primeraná účasť dieťaťa bez diskriminácie, a zároveň by pri tom mali byť zapojené osoby s rozhodovacou právomocou a s príslušnými znalosťami a odbornosťou, čím sa tak vyvážia všetky relevantné faktory, s cieľom posúdiť najlepšiu možnosť v záujme dieťaťa (FRA 2017).

Posudzovanie najlepšieho záujmu by potom malo byť hodnotenie, ktoré vykonávajú odborníci pracujúci v oblasti SPOD, ktorí posudzujú každý prípad individuálne, s cieľom zabezpečiť, aby sa pri takomto konaní v prvom rade zohľadňoval najlepší záujem dieťaťa. Posúdenie väčšinou vykoná pracovník SPOD, prípadne pracovník inej inštitúcie zabezpečujúcej práva dieťaťa. Následne sa aj po konzultácii s ostatnými pracovníkmi s požadovanou odbornosťou a za účasti dieťaťa, samozrejme s prihliadnutím na jeho vek, určí ďalší postup v súlade s najlepším záujmom dieťaťa (FRA 2017).

RODIČOVSKÝ KONFLIKT

Rodičovský konflikt a jeho dôsledky na dieťa sú predmetom výskumov už niekoľko desaťročí. Dokonca prvé výskumy venujúce sa tejto téme boli publikované už v 30. rokoch 20. storočia napr. Towle (1931). Postupne dochádzalo k nárastu výskumného záujmu o túto tému a podľa Daviesa et al. (2002) je tak možné rozlíšiť rôzne generácie výskumov podľa ich zamerania. Prvá generácia výskumov sa zameriavala predovšetkým na hľadanie súvislostí medzi rodičovským konfliktom a rôznymi typmi problémov detí napr. Emery (1982). Grych a Fincham (2001) tvrdia, že tieto problémy môžu mať ako externalizovanú, tak aj internalizovanú podobu, a že sa často objavujú aj problémy v sociálnom fungovaní dieťaťa. Prvotné výskumy sa teda zaoberali vzájomným rodičovským konfliktom (predovšetkým jeho frekvenciou a intenzitou) v súvislosti s negatívnymi prejavmi u detí, ale nekládli taký dôraz na skúmanie spôsobov, akými dochádza k vzniku maladaptívnych problémov u detí. V nadväznosti na tieto skutočnosti sa začali realizovať tzv. výskumy druhej generácie, ktoré sa špecificky zameriavajú na proces, cez ktorý vlastne dochádza k tomu, že v niektorých prípadoch znamená rodičovský konflikt zvýšené riziko pre psychosociálne fungovanie dieťaťa a v iných prípadoch nie (Davies a kol. 2002). Lacinová, Michalčáková a Ježek (2009) upozorňujú, že do centra pozornosti sa tak dostali rizikové a protektívne faktory týkajúce sa dieťaťa, rodiny i širšieho sociálneho kontextu.

Štúdium problémovej komunikácie vyplývajúcej z rodičovského konfliktu a spôsob, akým je konflikt dieťaťa prezentovaný, spadá bezpochyby do tejto druhej generácie výskumov. Výskum sa totiž snaží ozrejmiť to, ako si dieťa interpretuje význam rodičovského konfliktu pre seba aj pre rodinu vo všeobecnosti. Rôzne teoretické koncepty môžu priblížiť práve tento spôsob, ako dieťa vníma rodičovské konflikty zo svojej vlastnej perspektívy. Za základné teórie v problematike rodičovského konfliktu sú podľa viacerých autorov považované

kognitívno-kontextuálna perspektíva (Grych, Fichman 2001), teória emočnej istoty (Davies, Lindsay 2004) a špecifický emočný model (Crockenberg, Langrock 2001).

Rodičovský konflikt ovplyvňuje vzťah rodiča a dieťaťa rôznymi spôsobmi. Davies a kol. (2002) vysvetľuje tzv. Model nepriamych efektov, podľa ktorého rodičovský konflikt spôsobuje narušenie vzťahov medzi rodičmi a tým postupne aj vzťahov medzi rodičmi a dieťaťom, čím ďalej dochádza k narušeniu integrity dieťaťa. Týmto spôsobom tak vplýva na sociálne fungovanie dieťaťa. Doyl a Markiewicz (2005) upozorňujú na viaceré výskumy, ktoré demonštrujú vzťah rodičovského konfliktu a problémového prispôsobenia a správania dieťaťa, a tiež na narušovanie výchovy takýmto konfliktom. Taktiež poukazujú na Model nepriamych efektov, kedy môže rodičovský konflikt pôsobiť na fungovanie dieťaťa cez tieto procesy:

- výchovné praktiky rodičov – konflikt rodičov je spojený so slabou behaviorálnou kontrolou u rodiča; nedostatočnými, nekonzistentnými alebo hrubými výchovnými praktikami,
- vyššiu úroveň psychologickéj kontroly rodičov, ktorá sa prejavuje manipulovaním alebo využívaním vzťahu rodiča a dieťaťa,
- emocionálnou nedostupnosťou, nedostatkom lásky, vrúcnosti a akceptácie.

De Board-Lucas, Fosco, Grych, Raynor, (2010) sledovali vplyv výchovných praktík rodičov na správanie detí. Zistili, že kontrolujúci a nátlakový štýl výchovy u matky zosilňuje vzťah medzi konfliktom rodičov a pocitov viny u dieťaťa. Naopak podporujúci štýl výchovy oslaboval tento negatívny vzťah. Korektné a dobré vzťahy dieťaťa s otcom boli spojené s nižšou mierou ohrozenia a sebaobviňovania u detí. Doyl a Markiewicz (2005) sa zaoberali podobnou skutočnosťou, presnejšie vplyvom rodičovského konfliktu a s tým súvisiacich výchovných praktík rodičov. Podľa ich výsledkov bol rodičovský konflikt spojený s nižšou úrovňou hrdosti detí a tiež vyšším výskytom externalizovaného správania (poruchy správania agresivita a iné). Tiež sa u detí týchto rodičov objavili zhoršené výsledky v škole.

DISKUSIA A ZÁVER

Hádky a konflikty sú nevyhnutnou súčasťou rodinného života. Konflikty medzi rodičmi sú jednými z najčastejších a najvýznamnejších faktorov, ktoré negatívne ovplyvňujú domáce prostredie detí a dospievajúcich (Brock, Kochanska 2016; Brummer, Lennings, Bussey 2017; Hosokawa, Katsura 2017; Troxel, Matthews 2004). Konflikty medzi rodičmi sú v literatúre opakovane identifikované ako kľúčové rizikové faktory vplývajúce na duševné zdravie detí, ich behaviorálne a emocionálne problémy, a tiež na ich sociálne správanie (Auersperg a kol. 2019; Davies a kol. 2016; O'Hara a kol. 2019).

Autor sa pri výkone praxi sociálnej práce v rámci oddelenia SPOD a SK na ÚPSVR v Trnave stretával na dennej báze s rodičovskými konfliktmi, kedy sa práve už vyššie spomínaný najlepší záujem maloletého dieťa dostával do úzadia. Dieťa alebo deti sa tak častokrát stávali rukojemníkmi sporu svojich rodičov, ktorých predmetom záujmu bol ich vlastný konflikt a nie potreby detí, ktoré boli v tomto prípade iba akýmsi nástrojom na robenie si napriek. Takéto konanie zo strany rodičov malo častokrát negatívny až fatálny vplyv na správanie detí, ich komunikáciu a podobne.

Autor sa v praxi stretol so zaujímavým prípadom, kedy konflikt rodičov vyústil do konfliktu širšieho kruhu rodiny zo strany otca, a rovnako aj zo strany matky. Tento konflikt postupom času výrazne eskaloval, kedy dokonca obe staré matky detí podali podnety z podozrenia zanedbania starostlivosti rodičov na oddelenie SPOD a SK. Jednalo sa

o prípad, kde mala matka súdnym rozhodnutím zverenú deti do svojej osobnej starostlivosti a otcovi bol súdom upravený styk s deťmi. Otec toto rozhodnutie po asi 3 mesiacoch od právoplatnosti rozsudku začal odmietať s tým, že sa dožadoval striedavej osobnej starostlivosti. Poukazoval na to, že matka sa o deti riadne nestará, a že deti chcú byť radšej s ním. Časom nastalo naozaj veľké množstvo konfliktných situácií, ktoré sa diali na týždennej báze, a ku ktorým musela byť niekedy privolaná aj polícia. Podstatou prípadu však bolo, že rodičom, resp. v tomto prípade najmä otcovi, nezáležalo ani tak na potrebách a najlepšom záujme jeho detí, ktoré sa vplyvom tohto rodičovského konfliktu dostali do úzadia. Do popredia sa čoraz častejšie dostávali jeho konflikty s matkou, ktoré siahali až ďaleko do minulosti. Pri opakovanom pohovore s deťmi, ktorý bol realizovaný pracovníkmi oddelenia SPOD a SK bolo zistené, že deti sa otca začali báť a dokonca sa vplyvom týchto okolností zhoršil ich prospech v škole a aj vzťahy s rovesníkmi.

V nadväznosti na uvedený prípad poukazujeme na nedávno realizovaný výskum Stephanie Hess (2021), ktorá vo svojej štúdií skúmala súvislosť medzi zvýšenou frekvenciou rodičovských konfliktov, rovesníckymi problémami a prosociálnym správaním u detí. Analýzou výskumnej vzorky v celkovom počte 1157 detí vo veku od 7 do 16 rokov zistila, že zvýšený výskyt rodičovského konfliktu úzko súvisí so zníženou emocionálnou vrúcnosťou a zvýšenou negatívnou komunikáciou u rodičov, a tiež s častejšími problémami medzi rovesníkmi a zhoršeným prosociálnym správaním u detí. Výsledky tiež naznačujú, že spojenie medzi rodičovským konfliktom a sociálnym blahobytom (social well-being) detí je výrazne ovplyvnené rodičovským správaním matiek a otcov, čo naznačuje, že zvýšený konflikt medzi rodičmi vedie k menej vrúcnemu a láskyplnému rodičovstvu. To potom smeruje k celkovo negatívnej komunikácii nielen medzi rodičmi, ale aj deťmi, čo v konečnom dôsledku narúša ich sociálny blahobyt a vedie k poruchám správania, zhoršeniu školskej dochádzky a konfliktom medzi rovesníkmi.

V súvislosti s uvedenými skutočnosťami tiež poukazujeme napr. na autorov ako sú Brock a Kochanska (2016), Coln a kol. (2013), Hosokawa a Katsura (2017), McCoy a kol. (2013), ktorých výskumy ukázali, že konflikt medzi rodičmi ovplyvňuje blaho detí tým, že zhoršuje ich pocit bezpečia v rámci rodinného systému a oslabuje väzbu medzi samotnými rodičmi, ale aj medzi rodičmi a dieťaťom, čo môže viesť k vzniku problémového až deviantného správania u detí.

Autor sa v praxi stretol s naozaj rôznorodými prípadmi, ktoré sa v neposlednom rade aj vplyvom pandémie v súvislosti s ochorením Covid-19 a ňou spojenými karanténnymi opatreniami vo zvýšenej miere vyostrovali. Na dennej báze sa začali čoraz viac vyskytovať podnety na podozrenie zo zanedbania starostlivosti o maloleté deti, ktorých podávateľmi boli napr. susedia, starí rodičia alebo aj jeden z rodičov. Za zmienku stojí prípad, kedy 15 ročné dievča natoľko nezvládalo každodenné konflikty svojich rodičov, že chcela byť na vlastnú žiadosť umiestnená do detského domova, resp. centra pre deti a rodiny (CDR).

V spojitosti s uvedeným prípadom poukazujeme na tvrdenia psychológov, ako napr. Mičková (2015, 2019) alebo Rojková, Mičková (2021), ktorí dlhodobo upozorňujú na nežiaduce vplyvy zložitých životných situácií na deti, následkom ktorých je negatívny dopad na ich psychický i fyzický vývoj.

V inom prípade sa stalo, že otec opustil rodinu so 7 ročným dieťaťom a vzápätí podal na matku podnet s podozrením na zanedbanie starostlivosti o maloleté dieťa, pretože matka so synom podľa neho bývali v nevhodných podmienkach. Otec však pri konfrontácii pracovníkmi oddelenia SPOD a SK nejavil záujem o riešenie situácie jeho syna a ani nejavil záujem o jeho starostlivosť. Poukazoval iba konflikty medzi ním a matkou dieťaťa.

Podľa autorov Korpinen, Póso (2021) a rovnako aj podľa Levickej a Zemana (1999) je pri takýchto alebo podobných prípadoch obzvlášť dôležité aby bola SPOD vykonávaná odborne a empaticky, keďže sociálni pracovníci výkonmi spojenými s touto oblasťou priamo zasahujú do životov detí a ich rodín. Majú tiež za to, že od ich prístupu k deťom a ich rodinám, ale aj od spôsobu intervencie závisí, či budú SPOD klienti vnímať ako pomáhajúcu a podporujúcu alebo ako necitlivú až obmedzujúcu .

Zaujímavý bol aj prípad, kedy sa matka 5 detí chcela dobrovoľne vzdať 3 z nich. Jedno z detí si zobral do svojej osobnej starostlivosti otec tohto dieťa, avšak s otcom ostatných detí mala matka veľmi konfliktný vzťah. Otec týchto detí javil minimálny záujem o ich starostlivosť, výživné platil iba sporadicky. Matka bola zo situácie psychicky deprimovaná a požiadala o umiestnenie 2 z detí do CDR, pretože podľa jej slov im už nebola schopná zabezpečiť adekvátnu starostlivosť. Prípad sa neustále komplikoval, pretože stále vychádzali najavo rôzne ďalšie skutočnosti.

V nadväznosti na tento prípad však uvádzame štúdiu Daviesa, Sturge-Apple a Cummingsa (2004, 2006), ktorí skúmali konfliktné a nefunkčné vzťahy rodičov, a ich vplyv na starostlivosť o deti. Podľa ich zistení, rodičovský konflikt predikoval zníženie akceptácie dieťaťa nielen u otca ako pôvodne predpokladali, ale aj u matky. Na základe výsledkov tohto výskumu bolo zistené, že konfliktný vzťah deformoval rodičovské zručnosti u oboch rodičov a zvyšoval tak riziko vzniku depresívnych symptómov najmä u matky, a narúšal jej istotu v rodičovských zručnostiach.

Vplyvom nestabilizovanej a stále sa meniacej spoločenskej situácie, ktorá je výrazne ovplyvnená nielen následkami pandémie, ale aj udalosťami spojenými s vojenským konfliktom na Ukrajine je dôležité poukázať aj na interdisciplinárnu spoluprácu pri výkone opatrení SPOD. Túto skutočnosť zdôrazňujú aj autori Aurino a Giunti (2021), podľa ktorých je SPOD interdisciplinárnou oblasťou, na realizácii ktorej sa podieľajú odborníci z viacerých odborov. Podľa nich je SPOD príslušným riešením akútnych potrieb a rizikových situácií, ktorým sú vystavené deti v krízových situáciách. Rovnako tiež poukazujú aj na potrebu kvalitného vzdelávania a adekvátnu pripravenosť absolventov sociálnej práce na výkon praxe v tejto oblasti.

Z uvedených teoreticko-praktických poznatkov možno konštatovať, že konflikty medzi rodičmi môžu mať silne negatívne až devastujúce účinky na blaho a sociálne fungovanie detí. Z tohto dôvodu je dôležitosť a potreba výkonu opatrení v rámci SPOD nesporná. Zároveň Pre udržanie a inováciu služieb oddelení SPOD a SK je nevyhnutné, aby sa neustále robili výskumy, a odborné analýzy ich výsledkov, a tiež dostupných štatistík, čo prispieva nielen ku skvalitneniu služieb v tejto oblasti, ale aj vo vzdelávaní študentov v odbore sociálna práca.

Vzhľadom na rozmanitosť prípadov SPOD, ktorými v súčasnosti nie sú len samotné rodičovské konflikty a rozvody, ale taktiež rôzne iné situácie, ktoré môžu z týchto konfliktov vyplývať, ako napr. čoraz častejšie sa objavujúce únosy detí jedným z rodičov, už vyššie spomenuté podnety z podozrenia zanedbávania starostlivosti o maloleté deti, rôzne sociálno-patologické javy v rodine, ekonomické problémy, zanedbávanie povinnej školskej dochádzky a rôzne iné. Aj vzhľadom na širokú škálu problémov, s ktorými sa pracovníci pri výkone SPOD stretávajú, znovu pripomíname potrebnosť neustáleho analyzovania a skúmania tejto problematiky. Výsledky takýchto analýz a výskumov môžu byť nápomocné napríklad aj pre tvorcov legislatívy a zákonov.

Z pohľadu autora je taktiež nevyhnutné, aby bol zabezpečený potrebný počet kvalitných a vzdelaných odborníkov v tejto oblasti, ktorým častokrát chýba motivácia v podobe primeraného finančného ohodnotenia, zodpovedajúceho náročnosti výkonu tejto

profesie a vyťažnosti pracovníkov oddelení SPOD a SK. Z tohto dôvodu je preto veľmi dôležité, aby sa zisťovali nielen potreby samotných klientov SPOD, ale aj potreby pracovníkov v tejto oblasti, ktorí neustále pracujú pod tlakom a stresom, niekedy dokonca aj v nočných hodinách, a to aj napriek neprímerane nízkemu finančnému ohodnoteniu. Túto problematiku je teda potrebné analyzovať komplexne, a to nielen z pohľadu klienta, ale aj z pohľadu sociálnych pracovníkov vykonávajúcich túto náročnú a zodpovednú profesiu.

POUŽITÉ ZDROJE

ANALYTICKÉ CENTRUM MINISTERSTVA SPRAVODLIVOSTI SR. *Ovplyvnil COVID-19 rozvodovosť? Komentár.*

Dostupné na: <https://www.justice.gov.sk/sudy-a-rozhodnutia/sudy/aktuality/?eid=3350>.

AUERSPERG, F.; VLASAK, T., PONOCNY, I.; Barth, A. 2019. *Long-term effects of parental divorce on mental health. A metaanalysis.* Journal of Psychiatric Research, 119, s. 107–115.

Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2019.09.011>.

AURINO, E.; GIUNTI, S. 2021. *Social Protection for Child Development in Crisis: A Review of Evidence and Knowledge Gaps.* The World Bank Research Observer, 2021;

Dostupné na: <https://doi.org/10.1093/wbro/lkab007>.

BEDNÁRIK, R. 2012. *Stav sociálnej ochrany na Slovensku (Situácia k 1.januáru 2012).* Bratislava : IPR, 2012. 72 s. ISBN 978-80-7138-134-1.

BEDNÁRIK, R. 2016. *Stav sociálnej ochrany na Slovensku (Situácia k 1. Júlu 2016).* Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2016. 63 s. ISBN 978-80-7138-228-9.

BROCK, R. L.; KOCHANSKA, G. 2016. *Interparental conflict, children's security with parents, and long-term risk of internalizing problems: A longitudinal study from ages 2 to 10.* Development and Psychopathology, 28(1), 45–54. <https://doi.org/10.1017/S0954579415000279>.

BRUMMERT LENNINGS, H. I.; BUSSEY, K. 2017. *The mediating role of coping self-efficacy beliefs on the relationship between parental conflict and child psychological adjustment.* Social Development, 26(4), 753–766. <https://doi.org/10.1111/sode.12241>.

COLN, K. L.; JORDAN, S. S.; MERCER, S. H. 2013. *A unified model exploring parenting practices as mediators of marital conflict and children's adjustment.* Child Psychiatry & Human Development, 44(3), s. 419–429. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s10578-012-0336-8>.

CROCKENBERG, S. L.; LANGROCK, A. 2001. *The role of emotion and emotional regulation in children's responses to interparental conflict.* In Interparental Conflict and Child Development, ed. J. H. Grych and F. D. Fincham. Cambridge: Cambridge University Press. Dostupné na: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511527838.007>.

DeBOARD L. a kol. (2010). *Interparental Conflict in Context: Exploring Relations Between Parenting Processes and Children's Conflict Appraisals.* Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology, vol. 39, s.163–175. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/15374410903532593>.

DAVIES, P. T. a kol 2002. *Child emotional security and interparental conflict.* Monographs of the Society for Research in Child Development, s. 1-127.

Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/1540-5834.00205>.

DAVIES, P. T.; LINDSAY, L. L. 2004. *Interparental conflict and adolescent adjustment: Why does gender moderate early adolescent vulnerability?* Journal of Family Psychology, s. 160-170.

Dostupné na: <https://doi.org/10.1037/0893-3200.18.1.160>.

DAVIES, P.T. a kol. 2006. *Child adaptational development in contexts of interparental conflict over time.* Child Development, Vol. 77, No. 1, s. 218 – 233.

Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2006.00866.x>.

DAVIES, P.T.; STURGE-APPLE, M.L.; CUMMINGS, M. E. 2004. *Interdependencies among interparental discord and parenting practise: the role of adult vulnerability and relationship perturbations.* Development and Psychopathology, vol. 16 , s. 773–797, Dostupné na: <https://doi:10.1017/S0954579404004778>.

DAVIES, P. T.a kol. 2016.*The multiple faces of interparental conflict: Implications for cascades of children's insecurity and externalizing problems.* Journal of Abnormal Psychology, 125(5), 664–678. Dostupné na: <https://doi.org/10.1037/abn0000170>.

DOHOVOR O PRÁVACH DIEŤAŤA Z ROKU 1989.

Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/narodnekoordinacne-stredisko/dohovor-pravach-dietata.pdf>.

DOYLE, A.B., MARKIEWICZ, D. 2005. *Parenting, marital conflict and adjustment from early- to mid-adolescence: mediated by adolescent attachment style?* Journal of Youth and Adolescence, Vol. 34, No. 2, April 2005, s.. 97–110. Dostupné na: <https://doi:10.1007/s10964-005-3209-7>.

EMERY, R. E. (1982). *Interparental conflict and the children of discord and divorce.* Psychological Bulletin, 92 (2), s. 310-330. Dostupné na: <https://doi:10.1037/0033-2909.92.2.310> · Source: PubMed.

FRA - European Union Agency for Fundamental Rights (2017). *Child-friendly justice : Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States.* Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostupné na: <https://fra.europa.eu/sk>.

GRZCH, J. H.; CARDOZA-FERNANDES, S. 2001. *Understanding the impact of interparental conflict on children: The role of social cognitive processes.* In J. H. Grych & F. D. Fincham (Eds.). *Interparental conflict and child development: theory, research, and applications.* New York: Cambridge University Press. Dostupné na: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511527838.008>.

HESS, S. (2021). *Effects of Inter-Parental Conflict on Children's Social Well-Being and the Mediation Role of Parenting Behavior.* Applied Research in Quality of Life. Volume 16, issue 6. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s11482-021-10022-y>.

HOSOKAWA, R.,; Katsura, T. 2017. *Marital relationship, parenting practices, and social skills development in preschool children.* Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health, 11(1), s. 1–8. Dostupné na: <https://doi.org/10.1186/s13034-016-0139-y>.

KARKOŠOVÁ, S. 2019. *Princíp najlepšieho záujmu dieťaťa.* Bratislava : Wolters Kluwer SR s.r.o., 2019. s. 47-61. ISBN 978-80-571-0139-0.

KOLDINSKÁ, K. 2002. *Sociálne-právni ochrana.* In: Igor TOMEŠ, et al. *Sociálna správa.* Praha : Portál, 2002. s. 151–160. ISBN 80-7178-560-1.

KORPINEN, J.; PÖSÖ, T. 2021. *Social workers views about children's and parents competence in child protection decision-making.* Journal of Social Work. 21(4): 853-870. Dostupné na: <https://doi.org/10.1177/1468017320940635>.

- KVAŠŇÁKOVÁ, L. 2011. Posudzovanie životnej situácie ohrozenej rodiny s deťmi v rámci sociálnoprávnej ochrany detí. Dizertačná práca. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2011. 104 s.
- Dostupné na: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/kvasnakova2/subor/1.pdf>.
- LACINOVÁ, L.; MICHALČÁKOV8, R.; JEŽEK, S. 2009. *Škála detskej percepce konfliktu medzi rodičmi: Česká verze dotazníku pro adolescenty*. Československá psychologie, Praha: AV ČR. (1), s. 70-85. Dostupné na: <https://www.researchgate.net/publication/274617956>.
- LENCZOVÁ, T. 1998. *Štát v službách rodiny*. Bratislava : VÚPSV, 1998. 126 s. ISBN 80-7138 096-2.
- LEVICKÁ, J.; ZEMAN, K. 1999. *Sociálno-právna ochrana detí a mládeže*. Bratislava : SAP, 1999. 72 s. ISBN 80-88908-345.
- McCOY, K. P.; GEORGE; M. R.; CUMMINGS, E. M.; DAVIES, P. T. (2013). *Constructive and destructive marital conflict, parenting, and children's school and social adjustment*. Social Development, 22(4), s. 641–662. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/sode.12015>.
- MIČKOVÁ, Z. 2019. *The relationship of trust and communication in adolescents towards parents in a post-divorce family arrangement*. In: AD ALTA : Journal of Interdisciplinary Research. Roč. 9, č. 1 (2019), s. 81-84. ISSN 1804-7890.
- MIČKOVÁ, Z. 2015. *Adolescence and manifestation emotions in the family*. In: AD ALTA : Journal of Interdisciplinary Research. Vol. 5, 2015, s. 55-58. ISSN 1804-7890. Dostupné na: <http://www.magnanimitas.cz/>.
- ROJKOVÁ,Z.; MIČKOVÁ, Z. 2021. *Komparácia fyzických a nepriamych foriem sebapoškodzovania z hľadiska motivačných a osobnostných faktorov v adolescentnom období*. In: BLATNÝ,M., KVĚTON,P., JELÍNEK, M. (Eds.) 2021. Sociální procesy a osobnost 2020. Brno : Masarykova univerzita, 2021. - s. 163-170. ISBN 978-80-210-9912-8.
- O'HARA, K. L.; SANDLER, I. N.; WOLCHIK, S. A.; TEIN, J.-Y. 2019. *Coping in context: The effects of long-term relations between interparental conflict and coping on the development of child psychopathology following parental divorce*. Development and Psychopathology, 31(5), s. 1695–1713. Dostupné na: <https://doi.org/10.1017/S0954579419000981>.
- TOMEŠ, I. 2001. *Sociální politika, teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha: Socioklub, 2001. 262 s. ISBN 80–86484–00–9.
- TOMEŠ, I. 2010. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha : Portál s.r.o, 2010. 440 s. ISBN 978-80-7367-680-3.
- TOWLE, C. 1931. *The evaluation and management of marital status in foster homes*. American Journal of Orthopsychiatry, 1, s. 271–284. Dostupné na: <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1931.tb04821.x>.
- TRAMPOTOVÁ, O., LACINOVÁ, L. 2015. *Vťahování dětí do konfliktu mezi rodiči: porovnání a kritické zhodnocení současných koncepcí*. Československá psychologie 59(1). s. 57 – 70.
- Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/275037420_VTAHOVANI_DETI_D_O_KONFLIKTU_MEZI_RODICI_POROVNANI_A_KRITICKE_ZHODNOCENI_SOUCASNÝCH_KONCEPCI_Children_drawn_into_the_interparental_conflict_Critical_review_and_comparison_of_contemporary_conceptions.
- TROXEL, W. M.; MATTHEWS K. A. 2004. *What are the costs of marital conflict and dissolution to children's physical health?* Clinical Child and Family Psychology Review, 7(1), s. 29–57. Dostupné na: <https://doi.org/10.1023/b:ccfp.0000020191.73542.b0>.
- VÝBOR OSN PRE PRÁVA DIEŤAŤA. 2013. *Všeobecný komentár č. 14 o práve dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu* (General

Revue sociálnych služieb, ročník 2, číslo 1, rok 2022

Vydavateľ: Fakulta sociálnych vied, UCM v Trnave, Bučianska 4/A, 917 01 Trnava

<https://rss.fsvucm.sk/index.php/rss/index>

DOI: <https://doi.org/10.34135/rss.220103>

comment No. 14 - 2013 on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration). Dostupné na:

<https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/konzultacne-organy/rada-vlady-sr-ludske-prava-narodnostne-mensiny-rodovu-rovnost/vybor-deti-mladez/dokumenty/gc-14.pdf>.

Zákon č. 36/2005 Z. z. Zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk>.

Zákon č. 305/2005 Z. z. - Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnom kuratore a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na: <https://www.zakonypreludi.sk>.

Kontakt

Mgr. Martin Gál, PhD. (martin.gal@ucm.sk; martin.gal711@gmail.com)

Katedra sociálnych služieb a poradenstva

FSV UCM v Trnave

Bučianska 4/A, Trnava, 917 01